

Növénylisták Dioszkoridésznél

Gradvohl Edina

főiskolai docens, PhD, SOTE Egészségtudományi Kar, Társadalomtudományi Tanszék
gradvohle@se-etk.hu; soranosster@gmail.com

Az ókori görög világban a természettudósok, orvosok ismereteiket, tapasztalataikat igyekeztek leírni, kéziratba foglalni. A fennmaradt orvosi munkák némelyikében a különféle betegségeket tüneteikkel, ajánlott kezeléseikkel együtt listázva olvashatjuk. Ehhez hasonlóan a természettudósok a korabeli tudományos „felfedezéseiket” listába rendezve igyekeztek megőrizni az utókor számára.

A botanika összefonódott a gyógyítással, hiszen a korabeli gyógyító szerek nagy része növényi eredetű volt. A botanikusok éppen ezért nem határolódtak el az orvosoktól, hanem igyekeztek a növények orvosi hatásait is feljegyezni. Az ókorban készült botanikai kéziratokat a középkorban latinra fordítva, sokszorosítva, illusztrációkkal és tartalmi kiegészítésekkel ellátva átmentették az újkorba, amelyben szintén alapműveknek számítottak.

Az antik botanikusok közül jelentős szerepe volt az ereszoszi Theophrasztosznak, akinek egyik legismertebb műve a „Περὶ Φυτῶν Ἱστορίας” („Historia plantarum”, „A növények természetrajza”) c. 9 könyvből álló munkája. Ebben kb. 550 növényfaj természetrajzát, morfológiáját, gyógyászati felhasználhatóságát írta le. Elsőként alkotta meg a növények rendszertanát.

A késő antik kori katonaorvos, az alkalmazott botanika legjelentősebb alakja, a kilikiai Anazarban született Dioszkoridész, akit a farmakognózia első tanárának tartanak. Fő műve a „Περὶ ὕλης ἰατρικῆς” („De materia medica”, „Az orvosi anyagokról”). Az 5 kötetes könyvben több, mint 500 növényt és gyógynövényt ismertet osztályokba sorolva. Az 1. kötet növényi anyagokkal (aromás növények, olajok, kenőcsök, fák és azok levele, gyantája és gyümölcse, a 2. állati eredetű készítményekkel (gyógyszerek), gabonafélékkel és zöldségekkel, a 3. gyökerekkel, növénykivonatokkal, füvekkel és magokkal, a 4. gyógynövényekkel és gyökerekkel, az 5. pedig szőlővel, szőlőből készült termékekkel, borokkal és ásványokkal foglalkozik. Dioszkoridész művében a komplexebb és az egyszerűbb gyógyító szereket foglalta rendszerbe ismertetőjegyeikkel együtt.

Az előadásban elsősorban Dioszkoridész művével foglalkozom, de a bemutatott orvosi illusztrációk e könyv latin és arab fordításaiból származnak. Bár a kéziratok középkori eredetűek, a rajzok egy része egészen biztosan ókori mintákra megy vissza.